

CAPITOLUL II

DRAPELUL DE STAT

„Astfel, mintea se află în trupul omului asemenea steagului când stă în mijlocul luptei, iar în luptă toată oastea privește la steag. Și până stă steagul în luptă, acea luptă nu se cheamă biruită, chiar dacă are năvală grea [spre sine], iar ei toți privesc spre steag și toți se strâng în jurul lui. Iar dacă cade steagul, toată oastea se risipește și nu se știe unul cu altul și încotro merg. Asemenea este și domnul: până stă mintea lui într-însul întreagă, toți oștenii lui se strâng împrejurul său, ca și oștile împrejurul steagului, și iau învățătură și înțelepciune de la domnul acela; și nu numai slugile lui iau învățătură și înțelepciune, ci și alții din alte țări poftesc să ia de la dânsul învățătură și înțelepciune.”

*(Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,
circa 1512–1521)*

Dintre toate simbolurile naționale, în zilele noastre drapelul este recunoscut drept cel mai important și primul „scos în lume”. Afișajul național și internațional al drapelelor naționale depășește cu mult etalarea stemelor sau intonarea imnurilor naționale. Eticheta și ritualurile drapelului sunt elaborate detaliat și reglementate cu multă strictețe în majoritatea țărilor lumii, cu toate că în ultimii ani se poate observa în paralel și o „democratizare” a uzului acestui însemn identitar, în multe locuri cetățenii chiar fiind liberi să-l folosească nestingherit.

Drapelul (din italiană *drapello*; cf. și franceză *drapeau*, provenit de la *drap* „bucată de postav, țesătură de lână”) este o emblemă solemnă, alcătuită în baza unor reguli stabilite de cutuma vexilologică și reprezentând o bucată de stofă sau alt material flexibil, cu desen și culori recognoscibile ca simbol de identitate a unei națiuni, a unui teritoriu, a unei corporații, a unei organizații etc. În limba română termenul de bază „drapel” cunoaște sinonimele *steag* (din slavonă *сѣръъ*), *stindard* (din italiană *stendardo*).

Drapelele contemporane își regăsesc originea în preistorie¹. Printre însemnele purtate de căpeteniile primelor comunități umane organizate se evidențiază *vexiloidul* – o prăjină lungă împodobită bogat și surmontată de o emblemă constituită din accesorii flotante sau gironante: oase, coarne, cozi de animale, pene, piei, lemn sau metal, care servea adesea și pentru adunarea mulțimii în jurul conducătorului. Hampa înaltă a vexiloidului, pe de o parte, era un însemn al puterii, la fel ca și sceptrul sau spada, comportând un simbolism clar dominant masculin (falic) și

¹ Pentru istoria universală a drapelelor și tipologia lor vezi: Whitney Smith, *Les drapeaux à travers les âges et dans le monde entier*, traduction française Georges Pasch, Paris: Fayard, 1976, p. 34–58; Alfred Znamierowski, *Encyclopédie mondiale des drapeaux*, traduit de l'anglais par Gisèle Pierson, Genève: Manise, 2000, p. 8–17; Silviu Andrieș-Tabac, *Simbolurile naționale din estul Europei, Partea I. Noțiuni teoretice*, în „Cursuri la masterat în domeniul studiilor sud-est europene”, Universitatea de Stat din Moldova, Catedra UNESCO de Studii Sud-Est Europene, vol. 3; Virgil Pâslariuc, Marin Cerchez, Silviu Andrieș-Tabac, *Europa de Sud-Est: elite locale, spiritualitate și simboluri naționale*, Chișinău: USM, 2009, p. 130–145.

stăpânitor, iar pe de altă parte, avea avantaje practice: era ușor de purtat pe câmpul de luptă, era ușor de înfipt lângă locul unde trona căpetenia sau lângă un altar, datorită înălțimii se vedea de departe și era un instrument de orientare abil chiar și în învălmășeala luptei. Emblema din vârf însă avea imagini și semnificații diferite, de multe ori reprezentând totemul tribal – sacru, protector, marcând o origine comună, de sânge sau de teritoriu, fapt care a conferit foarte devreme vexiloidului o semnificație religioasă, sacralizantă, niciodată pierdută. La început confecționate din materiale naturale, vexiloidele vor fi ulterior realizate din lemn sau metal, ornate, pictate, încoronate și împodobite în diverse feluri. Portul vexiloidului este documentat pentru vechii egipteni (3400 î.Hr.), asirieni, babilonieni, persani, azteci și alte popoare antice, dar se poate urmări și azi la popoarele primitive din Africa sau Oceania. Vexiloidele romanilor – acvila (*aquila*), stindardul militar (*signum*), dragonul (*draco*), ultimul împrumutat, după unii cercetători, de la parți sau sarmați, iar după alții de la daci, – sunt binecunoscute lumii europene. O formă târzie a vexiloidului este și tuiul (*tughi*) turcesc preluat de la vechii mongoli și răspândit în teritoriile subordonate Porții Otomane, iar în secolele XVII–XVIII și în armata poloneză.

O altă tradiție vexilară s-a dezvoltat în China, mai târziu, odată cu descoperirea mătășii. Această stofă ușoară și solidă era perfectă pentru realizarea *banierelor*, mai ușoare de purtat decât vexiloidul și vizibile mai de departe.

Banieră este termenul general raportat la un drapel pătrat sau rectangular atașat la o hampă sau fixat pe o traversă, purtând un blazon sau alt desen elaborat, confecționat dintr-o stofă scumpă, adesea pictată manual și/sau brodată. În general se utilizează cu specificație: banieră armoriată, banieră regală, banieră civilă, banieră religioasă, banieră de corporație etc.

Unele scrieri menționează un asemenea drapel chiar la Împăratul Galben, strămoșul mitic al chinezilor. Meritul chinezilor în evoluția însemnelor vexilare se pare că a fost dublu: chinezii au introdus fixarea laterală a pânzei față de hampă și au deplasat centrul de interes de la hampa cu vârful-blemă al acesteia spre câmpul stofei fâlfâinde, care, datorită posibilităților colorării și pictării cu embleme, deveni mai incitantă. Din China, folosirea drapelului din stofă s-a răspândit în Mongolia, India și Persia, câștigând într-un final Roma și restul Europei. *Vexillum*-ul roman, termen de la care provine numele științei drapelului², introdus în 105 î.Hr. de către consulul Gaius Marius pentru cohorțele romane, *labarum*-ul instituit în 312 de împăratul Constantin cel Mare, după victoria sa asupra lui Maxentius, *baniera* pătrată sau rectangulară, cu una sau două vârfuri triunghiulare pornind de la marginea superioară, introdusă în secolul VI în armata bizantină și răspândită în secolul VIII

² Termenul „vexilologie” a fost inventat de vexilologul american Whitney Smith, fondatorul primei instituții de cercetare a drapelului – Centrul de Cercetare a Drapelului (Flag Research Center) din Winchester (Massachusetts, SUA), creat în 1962.

în Ungaria, Europa Centrală și la arabi, *gonfanonul* (*gonfalonul*), *stindardul*, *ghidonul*, *penonul*, *port-emblema* au fost alte drapele de stofă cu carieră europeană.

Primele însemne vexilare aveau o funcție militară sau religioasă. Abia în secolul XII ele au devenit, la fel ca și stemele, un mijloc de identificare a domeniului feudal și a stăpânului acestuia, iar în largul apelor – a apartenenței naționale a navei. Nașterea heraldicii a contribuit esențial la acest proces și a determinat nu numai distingerea stindardelor domeniilor ducale, princiare sau civile, ci și dezvoltarea rapidă a drapelului individual. În afara blazonului, fiecare persoană calificată purta și o banieră armoriată care deveni rapid stindardul său principal.

În epoca cavalerilor nu toate banierile erau însă armoriate. Drapelele iconografice, cu simbolică creștină invocând patronajul religios, erau la fel de bine utilizate. Sfânta Treime, Sfântul Duh, Iisus pe Cruce, Fecioara Maria, Sfântul Gheorghe ucigând balaurul, Sfântul Mihail, Sfântul Paul, Sfânta Ecaterina, alți sfinți sau atribute ale lor constituiau subiecte populare vexilare. Astfel, în timp, leul Sfântului Marcu a devenit emblema Republicii Venetiene, cheile Sfântului Petru – emblema papalității, acvila Sfântului Ioan a fost adoptată de regii Spaniei, iar crucea Sfântului Andrei ajunsă emblema națională a Scoției. În ceea ce-i privește pe cruciați, simbolul lor cel mai răspândit a fost crucea, dar nu singurul, de mare utilizare fiind drapelele cu imaginea Sfintei Fecioare cu Pruncul.

Rolul mării în promovarea drapelului este unanim recunoscut de vexilologi și heraldiști. Diferite surse atestă utilizarea însemnelor vexilare pe vase încă din Antichitate. De la sfârșitul secolului VIII, vikingii au fost primii care au utilizat pe mare drapele-giruetă triunghiulare, cu marginea ușor rotunjită, prinse de catargele verticale ale navelor lor, cunoscute cu denumirea de „drakkar”. În secolele XI–XII, vasele comerciale din Marea Nordului și Marea Baltică amplasau în vârful catargului o cruce metalică în formă de grilă, ca simbol al protecției regale.

La începutul secolului XIII, corăbiile comerciale din Europa de Nord și-au fixat pe catarge drapele de culoare surmontate de o cruce. Cele mai vechi drapele din regiunea mediteraneană datează din secolul XII. Spre sfârșitul secolului XII în zona mediteraneană și pe la mijlocul secolului XIII în nordul Europei, drapelele încep să înlocuiască treptat pe corăbiile vechile însemne de indicare a naționalității: emblemele pictate pe vele și pavezele. Până la sfârșitul secolului XV, navele nu parcurgeau totuși distanțe foarte mari. Drapelele marine, pe care le numim în general *pavilioane*, s-au dezvoltat odată cu navigația sub vele, adică în secolele XVI–XIX, după care, concomitent cu dezvoltarea motorului cu aburi ce a mărit esențial viteza navigației și cu apariția semnalelor radiopurtate care au făcut posibilă o altă identificare a vaselor, interesul față de acestea a scăzut.

Pe parcursul secolelor XIII–XIV și-au adoptat drapele proprii orașele și ghidele, iar în secolul XVII au apărut culorile militare standardizate, pavilioanele maritime și banierile companiilor comerciale. Primele drapele naționale datează de la sfârșitul secolului XVIII, după cum și pavilioanele iaht-cluburilor.

Pe parcursul secolelor XIX–XX s-au afirmat pe plan mondial și alte tipuri de drapele: cele ale organismelor guvernamentale și oficiale, ale provinciilor, ale comandamentelor de toate armele militare, ale școlilor, universităților, instituțiilor științifice, organizațiilor, partidelor politice, sindicatelor, grupurilor etnice, corporațiilor comerciale, cluburilor sportive etc.

În lumea însemnelor vexilare, drapelul național și drapelul statal dețin întâietatea ierarhică în ceea ce privește importanța ca embleme identificatoare. În general, teoretizările, clasificările și regulile se fac tocmai pe acest areal. Ca și în cazul stemelor, deosebirea dintre stat și națiune este esențială în vexilologie. În același timp, cazurile când drapelul național este identic cu cel statal sunt prea numeroase și atunci drapelul nu reprezintă doar statul, el reprezintă totodată și națiunea.

Originea drapelurilor naționale și statale, ca și a celorlalte de altfel, trebuie căutată în banierile medievale, care se utilizau nu doar pe câmpul de luptă. Pe timp de pace, banierile erau arborate cu mândrie pe turnurile castelelor și pe sediile primăriilor, purtate cu ocazia unor defilări triumfale și procesiuni, expuse în cadrul tuturor festivităților. Fiecare banieră era consacrată în biserica locală, unde se și păstra pe timp de pace. Majoritatea banierelor de pe câmpurile de luptă din Evul Mediu au servit ulterior la identificarea statelor, provinciilor, orașelor, ghildelor, și multe dintre orașele Europei Centrale și ale Italiei au conservat același drapel până în zilele noastre.

Invenția drapelului național este cel mai mare merit vexilologic al secolului XVIII. Geneza ideii de drapel național nu a fost liniară și facilă. În multe țări, crearea drapelului național s-a făcut gradual, iar recunoașterea oficială de către guvern a întârziat mult față de momentul acceptării populare. În alte țări, au existat câteva drapele naționale create în paralel, același tip de bază servind la apariția de forme distincte utilizate pe navele de război, pe navele nemilitare ale guvernului și pe navele private, pe forturile și câmpurile militare, pe edificiile aparținând statului și pe edificiile de afaceri sau private.

Condițiile prealabile de apariție a drapelurilor naționale au fost, pe de o parte, extinderea filosofiei egalitariste și democratice, iar pe de alta, mobilizarea maselor pentru o activitate politică, proces demarat la sfârșitul secolului XVIII. La 1975 Whitney Smith scria: „Ar putea să pară inutil a enunța că nu poate exista un drapel național acolo unde nu există o națiune, dar în lumea noastră de națiuni-state este ușor să uiți că nu fiecare stat este o națiune. Unele popoare, ca somalezii, locuiesc în țări diferite. State supranaționale, ca India sau Uniunea Sovietică, înglobează numeroase naționalități care au fost și care ar putea redeveni independente ca state. În orice caz, e dificil de a circumscrie o definiție a ceea ce este o națiune. O cultură distinctă, o limbă, un sistem politic și economic sau tradițiile istorice comune pot distinge o națiune (un popor) de vecinii săi, dar la o examinare detaliată se dovedește că singura caracteristică care servește la a defini într-un mod sigur națiunea este adeziunea poporului la o anumită comunitate de simboluri, dintre care primul și cel mai semnificativ este drapelul național. Elvețienii și sud-africanii

au arătat că o limbă comună nu este absolut necesară; americanii și australienii că nu trebuie să existe o religie comună; evreii au demonstrat că o experiență istorică comună în limitele unui teritoriu nu este nicidecum o condiție obligatorie pentru un sentiment de naționalitate. La fel de importanți cum pot fi toți acești factori, naționalismul este datorat mai cu seamă dorinței poporului de a se defini ca un grup distinct, de a căuta activ să creeze un stat pentru a concretiza această voință și de a realiza în același timp un program comun pentru viitor și o interpretare pentru trecut. Unitatea franceză în ajunul revoluției era bazată pe o experiență comună sub aceeași guvernare; națiunile sud-americe și-au creat frontierele urmând factorii economici și densitatea populației. Religia a jucat un rol de unificare pentru naționalismele din Grecia și Pakistan, limbajul – pentru Mongolia și Italia, instituțiile politice coloniale – pentru Nigeria și Malaysia. Irlanda și Bangladesh au demonstrat cu prisosință că sensul naționalist mai este încă o forță activă a zilelor noastre. Drapelul național reflectă întotdeauna supremația idealului național; nici religia, nici dinastia, nici ideologia politică, nici istoria, nici logica nu joacă aici un rol la fel de important ca ideea națională. După prima lor folosire în timpul revoluțiilor americană și franceză de la 1775 și 1789, drapelele naționale tind să manifeste sub o formă grafică un program politic. Figurile din drapel arată succint ce grup de populație trebuie unificat, din ce cauză și în ce scop. [...] Simplitatea multor figuri din drapelele moderne, în particular cele din drapelul tricolor, este frecvent o reducere conștientă a unui program național la un slogan. Prin definiție, drapelul național este accesibil fiecărui cetățean, mai curând decât restrâns la anumite ocazii, situații sau persoane. El poate suferi modificări în mâinile poporului, odată cu schimbările definiției tendințelor naționale sau a mijloacelor utilizate pentru a parveni la scopurile propuse. În sfârșit, în calitate de expresia cea mai înaltă a naționalității, drapelul se poate regăsi în centrul unui cult, îl poate înlocui pe rege sau pe marele preot care era onorat în timpurile prenaționaliste”³.

Până în secolul XIX doar câteva țări posedau un drapel național. Geneza lor este asemănătoare cu cea a stemelor de stat: de la un drapel feudal sau familial la baniera dinastului, apoi la drapelul național/statal sau statal/național. Schimbările radicale economice și sociale care au dat naștere conceptului de stat-națiune și care au dus la Revoluția europeană din 1848 au avut și o consecință vexilologică majoră: în numeroase state suverane, drapelele civile au devenit drapele naționale. Schimbările politice și dezvoltarea relațiilor internaționale din secolul XX au avut un impact enorm asupra evoluției drapelului. În 1900 existau 49 de state suverane, iar în 2000 – peste 200, multiplicându-se astfel nu numai numărul drapelelor naționale și statale, ci și cel al tuturor celorlalte categorii.

Spre deosebire de stemele din epoca precedentă care întruchipau statul și suveranul, drapelul național a fost din start un simbol de identificare a poporului ca

³ Whitney Smith, *op. cit.*, p. 52–56.

entitate colectivă. „Acest concept al drapelului național, simbol al poporului mai mult decât al statului, s-a impus rapid și în numeroase cazuri, drapelul a fost introdus de către conducătorii mișcărilor de independență, revoluționare sau de către studenți înainte de a fi adoptate public de către guverne. Cazul drapelului britanic Union Jack, care până în zilele noastre n-a fost declarat oficial drept drapel național, este mărturia că pentru oamenii unei națiuni sentimentele sunt mai importante decât acțiunea legislativă”⁴. În cea de-a doua jumătate a secolului XIX, pe întreg parcursul secolului XX și chiar și la începutul secolului nostru s-a putut observa atașamentul oamenilor pentru drapelul națiunii sau țării lor. Sentimentele patriotice, care includ și sentimentul pentru simbolul cel mai important al Patriei, au fost manifestate din plin și nu puțini au fost cetățenii care și-au riscat sau chiar și-au dat viața de dragul drapelului național. Mai ales atunci când o națiune se află sub ocupație străină.

Regimurile totalitare din epoca contemporană au conștientizat importanța simbolurilor și le-au utilizat masiv. În același timp, nu au uitat să decreteze drept ilegale drapelele opozanților și să-i persecute pe cei ce încălcau această interdicție. În Spania lui Franco drapelul bascilor era interzis. În URSS afișarea publică a drapelelor naționale ale popoarelor încorporate putea atrage după sine condamnarea juridică. În Israel de decenii este persecutat drapelul palestinian, iar în Turcia drapelul kurd. Arderea publică a drapelului unei țări care persecută libertățile în semn de protest împotriva politicii guvernamentale și în semn de solidaritate cu cei persecutați a devenit o practică curentă pe mapamond.

Cutuma face ca pe locurile nou-descoperite sau cucerite să fie înfipt drapelul țării care a realizat cucerirea. Englezii și-au dus drapelul Union Jack în toate colțurile lumii. În 1909, Robert E. Peary a înfipt drapelul SUA la Polul Nord, iar în 1911, Roald Amundsen pe cel norvegian la Polul Sud. În 1953, Edmund Hillary și călăuza sa Tenzing Norgay au plantat culorile naționale ale Noii Zeelande și ale Nepalului pe vârful muntelui Everest. Astronauții americani Neil Armstrong și Edwin E. Aldrin au dus în 1969 pe Lună drapelul SUA⁵.

* * *

Istoria vexilologică a românilor nu se deosebește de cea a popoarelor europene. Că strămoșii românilor – romanii și dacii – au cunoscut vexiloidele, este un fapt istoric certificat cel puțin de Columna lui Traian, care conține imagini de acvile, *signum*-uri și *vexillum*-uri romane, dar și de *vexillum*-uri dacice și de dragoni dacici.

Nici Evul Mediu românesc nu diferă în domeniul însemnelor vexilare de spațiile vecine. După cum arată Constantin Rezachevici, în secolul XVII în Țara Românească și Moldova drapelele erau de mai multe feluri: „stindardul domnesc

⁴ Alfred Znamierowski, *op. cit.*, p. 40.

⁵ *Idem*, p. 41.

sau al țării, steagurile ostășești cu însemne religioase, documentate încă din veacul XV, ale căror culoare, inscripții și reprezentări picturale variau de la epocă la epocă, steagul (*sangiacul*) și tuiurile dăruite de sultan, la investirea domnilor, steagurile breslelor de slujitori (oșteni) și cele ale unităților militare, steagurile dregătorilor militari, în sfârșit, amintim aici și micile steaguri purtate spre vârful sulitelor de boieri (cu stemele lor) și de trupele călări, ale căror culori erau uneori cele ale steagului unității din care făceau parte⁶. Puținele exemplare păstrate și descrierile contemporane de asemenea pledează pentru o emblematică asemănătoare cu cea a altor națiuni: baniere și alte drapele armoriatate cu stema țării, a domnului, a familiei sau a breslei, precum și steaguri cu sfinții patroni, militari, personali sau ai breslelor.

Pentru Țara Moldovei cele mai vechi drapele păstrate sunt cunoscute de la Ștefan cel Mare. Două drapele militare, cu Sfântul Gheorghe, au ajuns până în zilele noastre, datorită conservării la mănăstirea Zografu din Muntele Athos. Un al treilea – stindard lung cu vârful rotunjit, dungat vertical și armoriat la hampă cu capul de bour – apare pe o gravură ilustrând lupta de la Baia din 1467, inclusă în ediția din 1488 a *Cronicii* lui Johannes de Thurocz.

Tricolorul național românesc albastru–galben–roșu, cel din care s-au născut drapelele de stat contemporane ale României și Republicii Moldova, este creația secolului XIX și, mai exact, a Revoluției de la 1848. Căutarea continuității lui cu însemnele vexilare antice, cu baniera dinastică a Basarabilor, cu culorile stindardului lui Mihai Viteazul sau cu pavilioanele și drapelele conferite de sultanul turc la 1834 nu se înscrie în contextul istoric al genezei drapelului național. Fără îndoială, steagurile mai vechi au putut servi ca sursă de inspirație, dar tricolorul nostru național în forma lui consacrată și logică nu a existat înainte de 1848.

Câteva repere cronologice utile, urmează totuși a fi trecute succint în revistă.

1. În 1834, sultanul turc Mahmud II a conferit Principatelor Române pavilioane comerciale și stindarde militare.

Pavilionul comercial fluvial (pe Dunăre) al Moldovei, devenit din 1836 și pavilion maritim, era descris în actele oficiale ca „bandiera cu marca națională, adică cap de bou[r] cu stele, iar colorul parte roș și parte vânăt” și a fost citit de unii cercetători ca fiind un bicolor orizontal roșu-albastru cu capul de bour broșând și însoțit de stele⁷. După alți cercetători, se consideră că această descriere sumară are în vedere drapelul militar terestru de la 1834 care era și pavilion al marinei comerciale și al celei militare – o pânză albastră cu cantoane roșii încărcate cu stele albe, purtând în mijlocul flamurii un cap de zimbru cu stea între coarne, surmontat de o coroană

⁶ Constantin Rezachevici, *Steagurile militare ale Țării Românești și Moldovei în veacul al XVII-lea*, în „*Revista de Istorie*”, București, tom 29, 1976, nr. 8, august, p. 1199–1200.

⁷ Dan Cernovodeanu, *Evoluția armelor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII–XX)*, Brăila, 2005, p. 233.

princiară închisă și înconjurat de o cunună din două ramuri de măslin sau laur verzi legate cu o panglică roșie⁸. O a treia soluție interpretativă pentru pavilionul comercial fluvial al Moldovei din 1834 constă dintr-o pânză albastră cu canton roșu încărcat cu trei stele albe (2 și 1), în mijlocul flămării broșând un scut alb, încărcat cu capul de zimbriu cu stea între coarne și susținut de doi delfini afrontați⁹.

Pavilionul marinei militare și drapelul oștirii terestre pentru Țara Românească era unic și reprezenta un tricolor orizontal roșu–albastru–galben, roșul ocupând o jumătate din înălțimea pânzei, iar albastrul și galbenul doar câte o pătrime; în mijloc, pe banda albastră era reprezentată acvila cu zborul desfăcut, cruciată, încoronată și ținând în gheare o spadă la dextra și un sceptru la senestra; pe banda roșie erau reprezentate opt stele de aur (5 și 3) simbolizând județele Țării de Sus, iar pe banda galbenă șapte stele de aur (5 și 2) simbolizând județele Țării de Jos. Pavilionul comercial fluvial pentru Țara Românească a fost o pânză galbenă, cu un canton roșu încărcat cu trei stele albe (2 și 1) și purtând în mijlocul flămării acvila cu zborul desfăcut de un albastru deschis, cruciată, încoronată și ținând în gheare o spadă la dextra și un sceptru la senestra. Acesta, din 1836, ca și în cazul Țării Moldovei, a devenit și pavilion comercial maritim¹⁰.

Pentru Țara Românească sunt de remarcat încă două fapte. În timpul negocierilor diplomatice pentru obținerea drapelului, domnul Alexandru Ghica (1834–1842), în scrisoarea sa din 16 iunie 1834 către ministrul de externe al Porții Otomane, Reis Efendi, solicita ca sultanul să acorde un drapel „în culorile naționale”, calificativ reconfirmat de domn și în cuvântarea sa din 9/21 septembrie 1834 cu ocazia ceremoniei de împărțire a stindardelor oștirii muntene. Acest demers optează pentru o origine autohtonă a proiectului vexilologic muntean. Cel de-al doilea fapt important s-a întâmplat spre sfârșitul domniei aceluiași domn, când ordinea culorilor s-a schimbat din roșu–albastru–galben în roșu–galben–albastru, în cazul drapelului oștirii benzile orizontale chiar egalându-se. Aceste drapele ale Țării Românești au pregătit terenul pentru acceptarea tricolorului național.

2. La 24 februarie 1848, regele Franței Ludovic Filip a abdicat, iar la 25 februarie în Parisul revoluționar a fost proclamată cea de-a Doua Republică Franceză. În una din următoarele zile, un grup de studenți români (munteni și moldoveni) aflați la Paris s-a dus să salute Guvernul provizoriu cu un tricolor vertical albastru–galben–roșu. Acest drapel, conceput la Paris prin imitarea tricolorului francez – drapel republican și revoluționar, a devenit simbolul unitar național-etnic românesc al românilor de pretutindeni.

3. În lunile martie și aprilie 1848, fruntașii români din Transilvania, în dorința de a se face remarcați ca cea de-a patra națiune, purtau insigne, cocarde, banderole

⁸ C. Ciuchi, *Istoria marinei române în curs de 18 secole*, Constanța, 1906, p. 72, 80.

⁹ Dan Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 235.

¹⁰ *Idem*, p. 196–197, 203–204.

sau eșarfe, pentru a-și manifesta etnia, culorile preferate fiind roșu, alb și albastru, în special în combinațiile albastru–alb sau roșu–alb, în opoziție vădită față de tricolorul maghiar verde–alb–roșu. Înainte de Marea Adunare Națională de la Blaj, fruntașii românilor transilvăneni adunați la Sibiu la 26 aprilie/5 mai pentru a-și coordona acțiunile, au făcut o colectă de bani în vederea achiziționării stofei și confecționării unui stindard național românesc albastru–alb–roșu, culorile fiind explicate ca cele ale portului popular românesc. La colectă au participat și moldovenii care erau la Sibiu în refugiu. La Adunarea desfășurată între 3/15 și 5/17 mai 1848, drapelul fabricat la Sibiu a avut rolul principal. El reprezenta un tricolor albastru–închis–alb–roșu (nu se știe exact dacă vertical sau orizontal) purtând inscripția cu litere aurii „Virtutea Română reînviată” și avea o eșarfă bicoloră galben–neagră în culorile Casei de Habsburg, ca simbol al legalității Adunării¹¹. Această arborare a „drapelului național” de la Blaj arată că la acea dată nu exista un drapel românesc unanim recunoscut și că tricolorul românesc de la Paris încă nu era conceput ca atare. Este posibil ca drapelul de la Blaj să fi făcut carieră, dar insinuările imediate ale mediilor ungurești că acesta ar fi de fapt un tricolor rusesc și nu românesc a curmat, probabil, popularizarea lui. Așa cum propusese tânărul student Ioan Pușcariu la consfătuirea de la Sibiu, Transilvania putea să folosească culorile vechi ale Principatului Transilvaniei, care erau albastru, galben și roșu.

4. La 14/26 iunie 1848, prin Decretul nr. 1, Guvernul provizoriu al Țării Românești declară tricolorul albastru–galben–roșu cu deviza „Dreptate, Frăție” înscrisă pe el drept drapel național. Se avea în vedere tricolorul de la Paris, căci atunci când s-a constatat că stindardele se confecționează cu benzi orizontale, după tradiția anterioară, Guvernul Provizoriu reveni cu Decretul nr. 252 din 13/25 iulie 1848, precizând faptul că drapelul este un tricolor vertical și că nuanțele lui exacte sunt albastru–închis, galben–deschis și roșu–carmin¹².

Că acest drapel instituit de Guvernul Provizoriu era un drapel revoluționar în spirit republican francez ne-o demonstrează în primul rând abolirea lui după înfrângerea revoluției de către domnul Barbu Știrbei (1849–1853). O altă demonstrație o vedem și în cunoscuta explicație dată prin nota oficială din 16/28 iulie 1848 a ministrului de externe al Guvernului Provizoriu Ion Voinescu II către Suleiman Pașa, trimisul extraordinar al Porții Otomane pentru restabilirea ordinii în Țara Românească, prin care ministrul român încerca să-i explice suspiciosului pe bună dreptate demnitar turc că tricolorul Țării Românești nu este „un împrumut sau o imitație a prezentului, dar nicio amenințare în viitor”, adică o aluzie la drapelul revoluționar francez, ci doar culorile muntene „pe care

¹¹ Aurelia Bunea, *Steagul poporului român din Transilvania în revoluția din anii 1848–1949*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj”, XII, 1969, p. 37–52.

¹² Adina Berciu-Drăghicescu, G. D. Iscriu, Tiberiu Velter, Aurel David, *Tricolorul României, simbol al unității, integrității și suveranității naționale*, București, 1995, p. 68–69.

strămoșii noștri le purtau pe pavilion și pe stindarde”. Or, Suleiman Pașa nu s-a lăsat impresionat și autoritățile turcești au confiscat insistent aceste steaguri considerate revoluționare după 13 septembrie 1848.

Că acest drapel era unul revoluționar și panromânesc ne-o demonstrează reacțiile domnului moldovean Mihai Sturdza, care interzisese trecerea în Moldova a muntenilor „purtând asupra-le cocarde și eșarfe românești ce sunt semne neîncuviințate de Ocârmuire”, fapt care nu a făcut decât să contribuie la propagarea acestui simbol național.

5. Generalizarea drapelului de la Paris în calitate de drapel panromânesc s-a realizat în scurt timp. În 1851, emigranții români de la Paris au sărbătorit trei ani de la cea de-a doua Adunare Națională de la Blaj, încheiată cu un banchet, despre care un cronicar anonim a relatat: „Împrejurul mesii unde ne aflam se aflau șase table pe care erau scrise numele provinciilor române: Transilvania, Banatul, Bucovina, Moldavia, Basarabia și Țara Românească. Deasupra tabliei Transilvaniei flutura un stindard în culorile noastre naționale (albastru, galben, roșu)”¹³. Pentru anul 1852 există mărturii că cele trei culori sunt percepute de autoritățile imperiale drept culori ale Ardealului. După Unirea Principatelor, tricolorul românesc cu fâșii orizontale a câștigat din ce în ce mai mult teren oficial: în soluția albastru-galben-roșu cu inscripția „Represintanții României V’a încredințat stindardul” apare pe un drapel înmănat Domnului Alexandru Ioan Cuza după dubla sa alegere și întrebuințat neoficial până în 1862, iar în formula roșu-galben-albastru este oficializat în 1862 ca pavilion al Principatelor Române și în 1863 ca drapel militar și domnesc.

6. La 23 aprilie 1867, noul Domn Carol I va da o Lege pentru fixarea armelor României. În materie de vexilologie, această lege, sub influența miniștrilor și a parlamentarilor pașoptiști, va oficializa pentru totdeauna tricolorul românesc vertical, ca însemn unic al națiunii și statului. Iată articolele ce consfințesc acest lucru:

„Art. 6. Drapelul domnitorului, ca și acela al armatei, va avea dispuse culorile naționale în modul următor:

Albastrul perpendicular și alătura cu hampa (lemnul stindardului), galbenul în mijloc, roșul la margine flotând. În mijloc vor fi armele țării.

Art. 7. Drapelul gardei orașanești va fi întocmai ca al armatei, păstrând în locul armelor țării însemnele orașului respectiv și numărul legiunei.

Art. 8. Drapelul autorităților civile va fi ca cel al armatei, fără a purta armele țării în mijloc.

Art. 9. Drapelul marinei de resbel va fi întocmai ca cel al armatei, cu armele țării în mijloc.

Drapelul marinei de comerț va fi întocmai ca cel al marinei de resbel, fără însă a purta la mijloc armele țării”¹⁴.

¹³ Citat după: Adina Berciu-Drăghicescu ș.a., *op. cit.*, p. 74.

¹⁴ *Monitorul. Jurnal oficial al României*, 1867, nr. 100, 5/17 mai, act nr. 696.

7. Culorile românești, fără însă a fi dorite expres, apar în stema ducatului Bucovinei, conferită prin decretul împăratului Franz Ioseph din 9 decembrie 1862 (scutul despăcat în albastru și roșu și stelele de aur însoțind capul de bour), precum și în stema guberniei Basarabia, acordată prin decretul împăratului Aleksandru II din 5 iulie 1878 (câmpul albastru, bourul de aur cu limba și coarnele roșii, steaua dintre coarne de aur).

* * *

Pentru Basarabia un interes aparte îl au simbolurile Republicii Democratice Moldovenești din 1917–1918. În ceea ce privește drapelul statal oficial al republicii, acesta a fost tricolorul panromânesc albastru–galben–roșu, propriu atât românilor din Vechiul Regat, cât și celor aflați sub dominația Imperiului Habsburgic, și care a fost utilizat la întrunirile naționale ale moldovenilor atât la Chișinău, cât și în diferite orașe ale Imperiului Rus încă înainte de proclamarea autonomiei naționale a Basarabiei. Tricolorul s-a impus mai întâi ca drapel etnic, apoi și ca drapel de stat al RDM.

Masele revoluționare erau conștiente de apartenența moldovenilor la neamul românesc și vedeau tricolorul național în primul rând ca pe un bun comun al neamului și doar derivat ca simbol al statalității. Sunt deosebit de ilustrative, în acest sens, două evenimente contemporane de la Odesa. Astfel, la 12 aprilie 1917, când comitetul de organizare a mitingului militarilor moldoveni din acest oraș din 18 aprilie discuta scenariul manifestației, s-a decis ca în momentul deschiderii mitingului să fie arborate drapele naționale tricolore, împrumutate pentru acea zi de pe navele militare românești aflate în rada portului Odesa¹⁵. Peste o lună, la 18 mai 1917, Sfatul Deputaților Soldați și Ofițeri Moldoveni din garnizoana Odesa a adoptat hotărârea de a confecționa drapele naționale: „steaguri vechi moldovenești, care poartă tot neamul românesc, toată suflarea din România, Transilvania, Bucovina”¹⁶. Mai mult chiar, la 6 iunie 1917, când au trecut prin Chișinău spre frontul român 1200 de foști prizonieri transilvăneni și bucovineni, la manifestația organizată cu acest prilej din inițiativa Partidului Național Moldovenesc, basarabienii, prin mâna lui Simion Murafa, în numele moldovenilor le-au dat soldaților ardeleni un steag tricolor, spunându-le să-l ridice pe turnul cetății de la Alba Iulia¹⁷.

S-a constatat totuși că drapelele rămase de la RDM au fost orizontale și nu verticale. Această dispoziție vexilologică credem că a fost sugerată din sânul Partidului Național Moldovenesc, și mai exact de Paul Gore, care la 12 mai 1917,

¹⁵ A.N.R.M., F. 727, inv. 2, d. 4, f. 13, 15. Apud: Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi, *Mișcarea națională din Basarabia. Cronica evenimentelor din anii 1917–1918*, Chișinău: Civitas, 1998, p. 19.

¹⁶ A.N.R.M., F. 727, inv. 2, d. 8, f. 61. Apud: Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi, *op. cit.*, p. 25.

¹⁷ „Cuvânt moldovenesc”, 1917, 14 iunie. Apud: Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi, *op. cit.*, p. 30.

într-un articol intitulat „Culorile naționale ale românilor din Basarabia” (vezi în acest volum) sugera dispunerea orizontală a fâșiilor pentru a realiza o deosebire față de drapelul Regatului României¹⁸. În acest context trebuie amintit și faptul că Paul Gore avea convingeri monarhiste și o toleranță mai mare față de drapelele orizontale monarhiste decât față de drapelele verticale revoluționare și antimonarhiste.

Pentru Transnistria moldovenească, delimitată prin hotarele Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (1924–1940) în cadrul Ucrainei Sovietice, steagul roșu al Revoluției din Octombrie 1917 și al URSS a fost însemnul de individualizare vexilologică, fapt conform realităților epocii¹⁹.

După ocuparea Basarabiei din 28 iunie 1940 și crearea la 2 august 1940 a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești cu statut de republică unională, drapelul acesteia a fost fixat prin Constituția din 10 februarie 1941, al cărei articol 123 stipula: „Flagu de stat a[l] RSS Moldovenești constă dintr-o pânză roșie, în colțu stâng a[l] căreia, sus lângă băț sînt puse sășerea și șiocanu de aur și literele «RSSM». Proporția lățimii la lungime 1:2”²⁰. Începând cu anul 1944, republicile unionale ale URSS primesc de la centru anumite drepturi „suverane” ca împuterniciri în domeniul relațiilor externe și altele. Una dintre acțiunile întreprinse în acest sens a fost demararea în 1947 a procedurii de diversificare a drapelurilor republicilor unionale. Demersul s-a încheiat cu Legea RSSM din 11 aprilie 1952, care a introdus un nou drapel cu următoarea descriere: „Steagul de stat al RSSM reprezintă o pânză de culoare roșie și verde având în colțul de sus, din stînga, la o depărtare de 1/5 a lungimii pânzei steagului, imaginea secerii și ciocanului de aur și deasupra lor o stea cu cinci colțuri de măsură mai mică, încadrată într-un chenar auriu. Raportul lățimii steagului față de lungimea lui e de 1:2. La mijlocul steagului pe toată lungimea lui trece o fâșie verde – imaginea simbolică a caracterului agrar al economiei RSS Moldovenești. Raportul dintre lățimea steagului și lățimea fâșiei verzi e de 1:4. Steagul e întărit pe o lance cu vârful aurit, în interiorul căruia este încadrată imaginea unei stele cu cinci colțuri”²¹. Acest drapel, care nu ținea cont de tradiția istorică a Moldovei, ci s-a inspirat din drapelul roșu al URSS, cu mici redactări artistice și ale etichetei legiferate în 1981, a supraviețuit până la 27 aprilie 1990²².

¹⁸ Paul Gore, *Culorile naționale ale românilor din Basarabia*, în „Paul Gore. Omul și opera”, Chișinău, 2003, p. 137.

¹⁹ Anton Moraru, Ion Șișcanu, *Tricolorul. Contribuții la istoria drapelului național al poporului moldovenesc*, în „Moldova Socialistă”, 1990, 27, 28, 30 ianuarie; reluat în „Simbol al demnității”, Chișinău, 1990. Vezi p. 59–64.

²⁰ *Sesia întâia a Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, 8–12 fevrali anu 1941*, Chișinău: Editura de Stat a Moldovei [1941], p. 106.

²¹ Anton Moraru, Ion Șișcanu, *op. cit.*, p. 70.

²² Silviu Andrieș-Tabac, *Crearea simbolurilor de stat ale Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești: stema, steagul, imnul*, în „Basarabia. Dilemele identității”, Iași, 2001, p. 176–180.

* * *

În condițiile totalitarismului ideologic axat pe ideile internaționalismului revoluționar „muncitoresc”, drapelurile etnice ale popoarelor din URSS – monumente ale epocii naționalismelor „burgheze” – nu puteau fi tolerate și erau persecutate cu vehemență. Dar eradicarea acestor însemne plenar democratice nu se putea realiza nici prin propagandă, nici prin represalii. Istoriografia națională a semnalat mai multe arborări neautorizate ale tricolorului românesc în RSSM și până la sfârșitul anilor '80²³, dar abia valul democratic din acești ani a putut să producă revenirea la tradiție.

Un interes deosebit pentru simbolurile naționale s-a manifestat la acțiunile publice ale Mișcării Democratice pentru Susținerea Restructurării și ale Cenaclului „Alexie Mateevici”. Pentru prima dată, tricolorul a fost din nou arborat public la Chișinău în ziua de 19 februarie 1989²⁴, la Teatrul de Vară, în următoarele luni acesta cucerind teren în progresie geometrică. O primă abordare publică a istoriei tricolorului a fost făcută de istoricul Pavel Parasca în articolul „Despre drapel, istorie și bunăvoință”, publicat în numărul din 16 aprilie 1989 al oficiosului „Moldova Socialistă”. Exemplul său a fost urmat de alți istorici ca Ion Țurcanu, Vladimir Mischevca, Mihai Adauge, Ion Negrei, Anton Moraru, Ion Șișcanu ș.a., care au popularizat în presa vremii date de mare interes public despre vexilologia națională²⁵.

La 20 mai 1989, în sala mare a Uniunii Scriitorilor și-a desfășurat lucrările Congresul de constituire a Frontului Popular din Moldova, în baza Mișcării Democratice pentru Susținerea Restructurării. Printre rezoluțiile adoptate de congres a fost și cea „Cu privire la însemnele naționale” (nr. 3), care a determinat acțiunile politice ulterioare în domeniul simbolicii naționale, bazate pe tradiția istorică românească generală și cea a Țării Moldovei. Rezoluția a avut următorul conținut:

„Culorile naționale ale moldovenilor au fost, până la 1940, albastrul, galbenul, roșul, cu excepția perioadelor când o parte sau alta a teritoriului țării își pierdea independența și intra în componența altor state. Aceste culori erau exprimate prin variate atribute ale simbolicii, îndeosebi pe steag și pe stemă. Amplasarea și succesiunea culorilor erau, în funcție de epocă și regiune, diferite.

În ultimul timp corelația lor s-a stabilit, în sensul succesiunii, paralel cu hampa (brațul) și cu începere de la ea: albastru, galben, roșu.

Amplasarea culorilor pe stema în formă de scut a fost în majoritatea cazurilor analogică. Atributul principal al stemei era capul de bour, iar cele secundare –

²³ Nicolae Dabija, *Trei culori...*, în „Literatura și arta”, 2010, nr. 16, 22 aprilie, p. 1.

²⁴ Comunicat de Mihai Adauge în cadrul Mesei rotunde din 23 aprilie 2010 în sediul Academiei de Științe a Moldovei cu ocazia aniversării a 20-a a drapelului de stat.

²⁵ Vezi culegerea de articole *Simbol al demnității*, Chișinău, 1990.

steaua (de regulă cu cinci colțuri) cuprinsă între coarne, soarele (sau roza) de partea dreaptă a capului și luna (crai nou) la stânga.

Astăzi e necesar ca drapelul național al statului suveran moldovenesc să fie tricolor, având stema pe fundalul galben. Lungimea și lățimea drapelului trebuie să corespundă raportului de 1 x 1,66. Stema actuală a RSSM trebuie să fie stema istorică stilizată a Moldovei²⁶.

Oficializarea tricolorului a fost cerută de participanții la Marea Adunare Națională din 27 august 1989, printr-o rezoluție specială „Cu privire la simbolurile naționale”, care, pe lângă partea constatativă ce repeta rezoluția Frontului Popular din Moldova, avea două articole:

„Art. 1. A considera drept drapel național de stat al RSSM tricolorul (albastru, galben, roșu), cu stema istorică a Moldovei pe fundalul galben.

Art. 2. A considera necesară elaborarea unei steme noi și a unui nou imn ale republicii, conform tradiției istorice și aspirațiilor dintotdeauna ale poporului moldovenesc²⁷.

Dorința maselor emancipate de moldoveni a fost într-un târziu auzită de autorități și la 19 octombrie 1989, printr-o hotărâre a Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, a fost instituită „Comisia Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești pentru problemele studierii simbolicii statal-naționale a RSSM”, sub președinția secretarului Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei, Ion Guțu, înlocuit la 14 decembrie 1989 cu Eugeniu Sobor, succesorul său în postul de secretar de partid. Comisia a avut trei grupuri de lucru de savanți-istorici în frunte cu Demir Dragnev (Institutul de Istorie al Academiei de Științe), Anton Moraru (Institutul de Studii Social-Politice al CC al PCM) și Alexandru Moșanu (Asociația Istoricilor), precum și un grup de politologi și un altul de juriști. Comisia a efectuat cercetări istorice și a fundamentat pertinent legitimitatea tricolorului în noul stat moldovenesc. Raportul comisiei a fost prezentat de Alexandru Moșanu în ședința istorică a Sovietului Suprem al RSSM din 27 aprilie 1990²⁸. În această ședință a fost adoptată Legea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nr. 5-XII cu privire la modificarea articolului 168 din Constituția (Legea fundamentală) a RSS Moldovenești. Noua redacție a acestuia a fost: „Drapelul de Stat al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești – Tricolorul – reprezintă o pânză dreptunghiulară, formată din trei fâșii de dimensiuni egale, dispuse vertical în următoarea succesiune a culorilor de la hampă: albastru (azuriu), galben, roșu. În centru, pe fâșia de culoare galbenă, este imprimată Stema de Stat a RSS Moldovenești. Proporția dintre lățimea stemei și lungimea drapelului este de 1:5, proporția dintre lățimea și lungimea

²⁶ *Partidul Popular Creștin-Democrat. Documente și materiale*, vol. I (1988–1994), Chișinău, 2008, p. 74.

²⁷ *Simbol al demnității*, Chișinău, 1990, p. 29.

²⁸ „*Moldova Socialistă*”, 1990, 12 mai, p. 8.

drapelului – de 1:2”. În aceeași zi s-a votat și Hotărârea Sovietului Suprem nr. 6-XII cu privire la intrarea în vigoare a articolului 168 din Constituția RSSM, care prevedea „până la aprobarea noii Steme de Stat a RSS Moldovenești a folosi Drapelul de Stat al RSS Moldovenești fără imaginea Stemei de Stat a republicii”. De la această dată și până la 3 noiembrie 1990, când s-a adoptat Stema țării, drapelul național s-a folosit fără imaginea stemei. În sfârșit, la 12 mai 1990 a fost aprobat Regulamentul cu privire la Drapelul de Stat.

Nuanțele exacte ale drapelului statal moldovenesc au fost stabilite abia peste 19 ani, în ședința Comisiei Naționale de Heraldică a Republicii Moldova din 21 iulie 2009, în care s-au aprobat „Recomandările tehnice ale Comisiei Naționale de Heraldică privind respectarea nuanțelor coloristice și a proporțiilor la executarea Drapelului de Stat al Republicii Moldova”.

La 23 aprilie 2010, Parlamentul Republicii Moldova a votat declararea zilei de 27 aprilie – ziua adoptării Tricolorului în Republica Moldova în 1990 – drept Zi a Drapelului de Stat.

În același context al celebrării Drapelului de Stat, Guvernul Republicii Moldova a inițiat adoptarea unei noi legi cu privire la simbolul vexilologic major al țării, care să detalieze reglementările anterioare atinătoare de acest drapel. Legea a fost adoptată, după a doua lectură, la 17 septembrie 2010. Noua lege a explicat nuanțele cromatice și proporțiile detaliate ale drapelului, modul de arborare și manipulare, alte subiecte legate de funcționarea însemnului. Au fost definite legislativ calitățile provizorii de drapel și pavilion național ale drapelului de stat, au fost introduse câteva însemne vexilologice derivate din acesta: culorile naționale, Stindardul Președintelui Republicii Moldova, Stindardul Președintelui Parlamentului, Stindardul Prim-ministrului.

Recunoașterea și afirmarea tricolorului național al neamului românesc în țara noastră a fost un lucru râvnit și promovat de largi mase populare, ghidate de personalități din domeniul culturii, științei și politicului, care au conștientizat iminența revenirii la Tricolor. Heraldistul francez Michel Pastoureau, vorbind despre nașterea drapelurilor moderne, remarca: „Un drapel nu este niciodată mut. Și nici neutru”²⁹. Cercetat din această perspectivă, drapelul național al Republicii Moldova nu este nici mut, nici neutru. El invocă originile românești, apartenența la cultura europeană, atașamentul față de idealurile libertății și democrației. Drapelul nostru este la el acasă.

²⁹ Michel Pastoureau, *O istorie simbolică a Evului Mediu occidental*, Chișinău, 2004, p. 300.

Paul Gore, circa 1914

Culorile naționale ale românilor din Basarabia

Pe 18 aprilie/1 mai anul curent Partidul Național Moldovenesc a luat parte la festivitatea pe toată Rusia, organizată la Odesa*. În jur de zece mii de moldoveni (români basarabeni), împodobiți cu panglici în culori naționale, au defilat cu drapelul național pe străzile orașului, de rând cu alte organizații politice și naționale. Peste o vreme, la Chișinău, mi-a fost dat să aud părerea unor persoane, expusă cu o revoltă prost ascunsă, precum că românii basarabeni au purtat drapelul „românești” și că această situație este o dovadă a năzuinței lor spre separatism.

Învinuirea Românilor din Basarabia de separatism nu este nouă și eu deloc nu-mi asum sarcina combaterii acestei afirmații, uneori fără a avea nimic la bază, dar de cele mai multe ori de rea-credință deschisă. Într-un timp încă nu prea îndepărtat, astfel de învinuiri, de obicei în mod neoficial, erau practicate atât de adversarii politici ai fruntașilor partidelor „moldovenești” ale nobilimii și zemstvei locale, cât și de guvernatorii doritori de a câștiga merite și arhierii prost adaptați la rolul de preasfințiți ai bisericii.

În acest studiu scurt aș dori să aduc la cunoștința populației noastre doar care sunt într-adevăr culorile naționale ale Românilor Basarabeni. Acum, când partidele naționale poloneze, ucrainene, finlandeze și altele ies [la manifestații] cu stindardele lor naționale, această chestiune interesează pe mulți.

Cunoaștem că, până la anul 1812, Basarabia noastră actuală nu se numea Basarabia, exceptând o parte mică a ei din sud, ci era parte componentă a Principatului Moldovei. Posesiunile fostei Moldove s-au împărțit în trei: Bucovina, anexată de Austria la 1775**, Basarabia, anexată la 1812, și actuala Moldova a Regatului României. Băștinașii tuturor acestor trei părți ale fostei Moldove fac parte din neamul unic românesc de rasă latină, care populează în număr de circa 12 milioane de suflete (această cifră nu include pe românii ce locuiesc de cealaltă parte a Nistrului în guberniile Herson, Podolia, Ekaterinoslav, Harkov, Taurida, în Caucaz și în Siberia) diferite țări ale Europei.

Albastru, galben și roșu – iată cele mai des întâlnite culori în vechile broderii populare românești și în veșmintele femeiești. Aceste culori, conform mărturiilor istoricilor, au fost culorile naționale ale Daciei lui Traian (Neigebauer. *Dacien aus den Überresten des Klassischen Alterthums*). Aceleași culori, în calitate de culori naționale românești, sunt menționate în diploma Împărătesei Maria Terezia, dată românilor Transilvaniei (ardeleni^{***}) la 2 noiembrie 1762, și compun și în prezent drapelul oficial al Transilvaniei (Pr. Hickmans. *Taschenatlas von Österreich Ungarn*; [H.G.] Ströl. *Österreichisch-Ungarische Wappenrolle* [Viena, 1894; ed. II, 1899]). La 8 martie 1872, Parlamentul și Senatul Regatului României au aprobat definitiv drapelul național de stat, compus din cele trei culori arătate mai sus, dispuse vertical, așa cum s-a acceptat în multe țări latine (Franța, Italia, Belgia ș.a.), recunoscându-le, conform concluziilor specialiștilor istorici și heraldiști (Kogălniceanu, Bolliac, Greceanu, Papadopol-Calimach, N. Ionescu, Urechia, Lecca ș.a.), drept culori naționale antice ale românilor.

Nu este de prisos, cred, să menționez că, cu toată nedorința monarhiei austro-ungare de a vedea vreo comunicare politică a românilor din Transilvania, Bucovina și Banat cu românii din Regat, toți românii acestor provincii ale Imperiului Habsburgic poartă liber panglicile lor naționale și folosesc stindardele lor tricolore. Este adevărat că acea asuprire a culturii naționale, pe care am suferit-o noi, românii basarabeni, nu au cunoscut-o românii din Ardeal (Transilvania) și Bucovina – ei își aveau societățile lor naționale, școlile lor, ziarele lor, imprimau cărți în limba lor și cu caracterele lor românești –, dar eu nu văd pentru noi absolut niciun temei acum, în Rusia liberă și pe pământul nostru strămoșesc, de a renunța la simbolul istoric al naționalității noastre și de a ne dezice de culorile noastre naționale numai pentru că ar putea cuiva să-i pară suspectă asemănarea drapelului nostru cu drapelul României.

E nevoie doar de un respect față de trecutul național și doar de puțin curaj pentru a-ți apăra drepturile naționale legale. Nu insist deloc ca drapelul nostru național, compus din trei fâșii colorate albastru, galben și roșu, să aibă aceste fâșii dispuse vertical (drapelul Regatului României); aceste fâșii în ordinea indicată pot fi orizontale (adică perpendiculare și nu paralele față de hampă), dar culorile și consecutivitatea lor trebuie să le păstrăm, mai ales că toate aceste trei culori sunt și în Stema Basarabiei (*în câmp albastru un cap de bour de aur, cu ochii, limba și coarnele roșii, însoțit, între coarne, de o stea de aur cu cinci raze și, din flancuri, la dreapta, de o roză de argint cu cinci petale și, la stânga, de o semilună de argint spre stânga; bordură din culorile Imperiului^{****}*), care reprezintă, dacă eliminăm bordura din culorile Imperiului, stema antică a Principatului Moldovei, iar drapelele, după cum se știe, trebuie alcătuite conform regulilor exacte ale heraldicii, potrivit culorilor câmpului și emblemelor stemelor corespunzătoare.

Paul GORE, 1917

Traducere din limba rusă de Silviu ANDRIEȘ-TABAC

Acest studiu, scris în limba rusă, cu titlul original „*Национальные цвета румын Бессарабии*”, s-a păstrat în fondurile Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București, în două forme. Din conceptul inițial, au rămas primele două file manuscrise (fond „Paul Gore”, d. 33, f. 26-27). Varianta finală, dactilografiată, corectată manual, semnată și datată de autor cu ziua de 12 mai 1917, cuprinde trei file, dintre care primele două se află în fondul „Paul Gore” (d. 44, f. 1-2), iar cea de-a treia în fondul „Sever Zotta” (d. 128, p. 90). Facsimilul manuscrisului inițial și al celui dactilografiat se anexează.

Studiul a fost destinat fie publicării în presa locală, fie citirii la una din multele adunări naționale ce se țineau la Chișinău în acel an revoluționar. Pe prima filă a concepției finale, deasupra primelor cinci rânduri se observă un început de traducere în limba română, făcută chiar de autor *manu propria*. Se pare însă că lucrarea nu a mai văzut lumina tiparului, ca și celelalte opere heraldice ale lui Paul Gore de altfel, rămânând necunoscută heraldiștilor români.

Redescoperirea acestui manuscris de o neprețuită valoare istorică, vexilologică și chiar heraldică, a fost semnalată la ședința de comunicări științifice din 12 septembrie 1995 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române (vezi: Silviu Andrieș-Tabac, *Paul Gore heraldist*, în „*Arhiva Genealogică*”, Iași, IV (IX), 1997, nr. 1–2, p. 246). Ulterior, ultimul alineat a fost reprodus în monografia aceluiași autor *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei* (Chișinău: *Museum*, 1998, p. 94), în contextul expunerii istoricului stemei Republicii Democratice Moldovenești.

Textul integral stabilit, tradus în limba română și comentat de Silviu Andrieș-Tabac, a fost publicat în volumul *Paul Gore. Omul și opera* (Chișinău: *Muzeul Național de Istorie a Moldovei*, 2003, p. 136–138), de unde se reproduce, împreună cu comentariile, și în acest volum.

Primele două file originale în limba rusă, în fotocopii și transcrise, împreună cu unele comentarii și finalul tradus în limba română din fila a treia a manuscrisului preluate de ediția din 2003, au fost reproduse în: Vlad Mischevca, Ion Negrei, *Simbolurile Țării Moldovei. O istorie a steagurilor pe parcursul secolelor XV–XX*, ediția a II-a, revăzută și completată, Chișinău, 2010, p. 71–75.

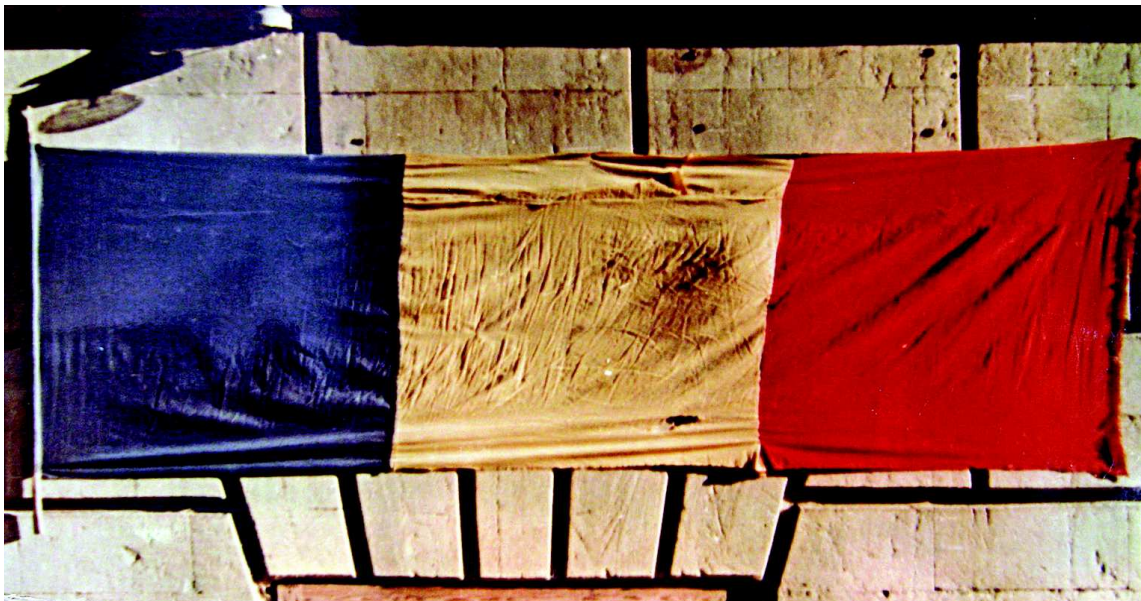
Textul autorului, care avea doar trei alineate (al doilea: „Albastru, galben și roșu – iată cele..”, al treilea: „E nevoie doar de ceva respect..”), pentru o mai bună înțelegere, a fost împărțit la traducere în mai multe. Greșelile mecanice au fost corectate tacit. Cursivele, completările din text cuprinse între paranteze pătrate și comentariile ce urmează aparțin traducătorului.

* Este vorba despre mitingul național moldovenesc din 18 aprilie/1 mai 1917 la care au participat peste 10 000 de militari din garnizoana locală din Odesa, dar și studenți, profesori, preoți ș.a. moldoveni, despre care au relatat ziarele „Cuvânt Moldovenesc” din 26 aprilie 1917 și „Svobodnaia Bessarabia” din 29 aprilie 1917. (Mihai Adauge, Eugenia Danu, Valeriu Popovschi, *Mișcarea națională din Basarabia. Cronica evenimenetelor din anii 1917–1918*, Chișinău: *Civitas*, 1998, p. 19–20; Eugen Șt. Holban, *Ostașii Moldovei. Monumente istorice 1917–1918*, Chișinău: *Museum*, 1995, p. 10–11; Eugenia Istrati, *Sfatul Deputaților Soldați și Ofițeri Moldoveni din Odesa și rolul lui în mișcarea de eliberare națională din Basarabia în anul 1917*, în „*Destin Românesc*”, 1994, nr. 3, p. 23–33; Vitalie Ciobanu, *Militarii în mișcarea de eliberare națională din Basarabia. 1917–1918*, în „*Tyragetia*”, IX, 2000, p. 263–268).

** În manuscris data este greșită: 1777.

*** Cuvânt în românește în manuscris.

*** La traducere descrierea a fost normalizată în conformitate cu blazonarea oficială a stemei guberniei Basarabia din 5 iulie 1878 (vezi: Silviu Andrieș-Tabac, *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei*, Chișinău: *Museum*, 1998, p. 48).

Fotografia tricolorului arborat de Gheorghe Muruziuc la 28 iunie 1966 pe coșul Fabricii de Zahăr din Alexăndreni, făcută și anexată ca probă la dosarul de la KGB (*Arhiva Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova*. Foto: Mihai Tașcă)

Tricolorul lui Gheorghe Muruziuc*

Gheorghe Muruziuc s-a născut la 19 noiembrie 1930 în orașelul Fălești în familia lui Pavel și Ana Muruziuc. A urmat școala primară românească din localitate, iar opt clase le-a absolvit la sovietici. Urmează o școală de meserii în Rusia, apoi lucrează în Abhazia, unde a ajuns în 1952, după care – la o mină de cărbune din regiunea Rostov. În 1962 revine în Moldova și se angajează la Fabrica de Zahăr din Alexăndreni.

Și-a exprimat de nenumărate ori dezacordul față de regimul sovietic prin luări de cuvânt la adunările generale și de partid considerate de procurori drept „agitație și propagandă îndreptată la ațâțarea vrajbei naționale dintre moldoveni și alte națiuni conlocuitoare ale URSS.”

În semn de protest față de politica națională arborează, la 28 iunie 1966, pe coșul Fabricii de Zahăr din Alexăndreni un drapel tricolor românesc. În aceeași zi de 28 iunie i-a fost deschis un dosar penal, iar la 3 iulie a fost arestat. A fost condamnat la doi ani privațiune de libertate, regim general, în lagărul din Sverdlovsk (fostul Ivdellag, unul dintre locurile deținerii moldovenilor arestați de NKVD după 28 iunie 1940) și a stat termenul integral.

A decedat la 25 septembrie 1998, fiind înmormântat în cimitirul din Fălești.

Prin Decretul Președintelui interimar al Republicii Moldova nr. 507-V din 23 august 2010, lui Gheorghe Muruziuc i-a fost conferit post-mortem Ordinul Republicii.

Drapelul lui Gheorghe Muruziuc avea următoarele dimensiuni: doi metri și 57 centimetri lungime și 78 centimetri lățime. A fost ars la 13 ianuarie 1967 de către colaboratorii KGB.

Mihai TAȘCĂ

* După: Mihai Tașcă, *Tricolorul lui Gheorghe Muruziuc*, în „*Timpul*”, Chișinău, 2010, nr. 140, 30 iulie, p. 1, 4, 21; și în „*Timpul*”, Chișinău, 2010, ediție specială, 12 noiembrie, p. 1, 11–12.

**Raportul deputatului Alexandru Moșanu
cu privire la Drapelul de Stat, prezentat la ședința din 27 aprilie 1990
a Sovietului Suprem al RSSM**

Mult stimate Președinte al Sovietului Suprem!

Mult stimați deputați!

Faptul că în ordinea de zi a sesiunii întâi a Sovietului Suprem al RSS Moldovenești de legislatura a douăsprezecea a fost inclus proiectul legii RSS Moldovenești „Cu privire la modificarea articolelor 167 și 168 din Constituția (Legea fundamentală) a RSS Moldovenești” are o semnificație mult mai amplă decât problema propriu-zisă a simbolurilor naționale. Inițiativa punerii acestei probleme îi aparține poporului moldovenesc. El a devenit activ ca niciodată, face eforturi tot mai energice pentru a-și restabili memoria istorică, zdruncinată din temelii în epocile de tristă amintire, manifestă un viu interes față de tradițiile sale, inclusiv față de tradițiile legate de simbolurile naționale. Toate acestea ilustrează cu elocvență că lupta moldovenilor de la răsărit de Prut pentru libertate și independență, pentru suveranitatea politică și economică în cadrul unei federații fundamental restructurate a intrat într-o etapă calitativ nouă.

La întâlnirile cu oamenii de la orașe și sate, cu reprezentanții diferitelor grupuri sociale cel mai frecvent răsună întrebarea: când va fi adoptat Tricolorul ca Drapel de stat, când va fi adoptată Stema de stat? Tricolorul este îndrăgit de moldoveni. El face parte din spiritualitatea noastră. Din experiența acumulată de strămoși poporul știe să aleagă esențialul, să aprecieze pozitiv tot ceea ce îl ajută să supraviețuiască, să se întărească spiritual și moral, să pregătească un viitor demn pentru urmași. Anume prin această prismă trebuie privită problema simbolurilor noastre.

Pentru a se convinge că steagul format din roșu, galben și albastru, precum și stema cu bourul ca element central al ei, se bazează pe tradiția istorică a moldovenilor, că aceste simboluri își au rădăcinile împlântate în cele mai vechi timpuri ale istoriei

noastre. Prezidiul Sovietului Suprem al RSS Moldovenești a format o comisie specială în frunte cu E. V. Sobor, care urma să studieze această problemă. Comisia a fost alcătuită din 19 specialiști: istorici, etnografi, juriști, arhiviști, scriitori, pictori, activiști pe tărâm obștesc.

Pentru ca problema să fie studiată profund și multilateral, comisia a creat 3 grupe de lucru independente constituite din istorici, conduse de D. M. Dragnev, director adjunct al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSSM, de A. G. Moraru, director adjunct al Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă CC al PCM, și de subsemnatul, în calitate de președinte al Asociației Istoricilor din Moldova.

Pentru studierea aspectelor de drept și filozofice ale problemei simbolurilor naționale au fost formate suplimentar două grupe: una de politologie și alta de specialiști în domeniul dreptului. În total la lucrările comisiei au fost antrenate circa o sută de persoane.

Ședințele comisiei au fost deschise. La ele au asistat reprezentanți ai mijloacelor de informare în masă, astfel populația având posibilitatea de a urmări dezbaterile respective la televiziunea și radioul moldovenesc. În calitate de invitați la ședințe au participat conducătorii și reprezentanții organizațiilor de inițiativă obștească, inclusiv ai Frontului Popular din Moldova, ai mișcării internaționaliste „Unitatea–Edinstvo”, ai mișcării populare „Gagauz-halcî”, ai societății renașterii naționale bulgare „Vozrojdenie”.

Pe baza studierii diferitelor materiale comisia a ajuns la următoarele concluzii, care au fost aprobate de Prezidiul Sovietului Suprem al RSS Moldovenești și recomandate de acesta spre examinare actualei sesiuni.

Simbolurile de stat moldovenești au apărut la mijlocul secolului al XIV-lea odată cu formarea Statului Moldovenesc independent. Din ele făceau parte stema principatului și steagurile – stindardele domnitorilor și drapelele militare. Stema tradițională a Statului Moldovenesc ce s-a păstrat pe ștampilele domnitorilor din a doua jumătate a secolului al XIV-lea avea următoarele elemente: capul de bour (bourul simboliza puterea, fertilitatea, bogăția), steaua deasupra lui, soarele (floarea de trandafir) în partea dreaptă de jos, semiluna îndreptată spre stânga în partea stângă de jos. Aceste simboluri se prezentau pe un scut heraldic și erau specifice Principatului Moldovei.

Primele steaguri moldovenești reprezentau o pânză dreptunghiulară, monocoloră (culoarea deocamdată nu este identificată) cu sau fără dungă, cu inscripții și embleme de diferite culori. Stindardele domnitorilor purtau stema Principatului, iar drapelele militare – chipurile sfinților ocrotitori ai ostașilor, de obicei, al Sfântului Gheorghe. S-au păstrat două drapele din anii domniei lui Ștefan cel Mare: cu fundalul roșu și ornament auriu (galben), argintiu, verde. Drapelul lui Ieremia Movilă din anul 1601 reprezintă o pânză roșie cu o dungă de un galben-deschis și cu ciucuri albaștri, hampa fiind vopsită în roșu și galben.

În relatările călătorilor străini și în alte surse istorice de la începutul secolului al XV-lea – începutul secolului al XIX-lea sunt descrise circa douăzeci de drapele domnești și ostășești. Ele aveau o cromatică roșie sau vișinie, albastră-azurie, galbenă și mai rar albă. Cromatica albă era specifică mai mult Munteniei. Drapelele moldovenești aveau, de cele mai dese ori, un câmp roșu, mai rar albastru, uneori alb, foarte rar galben. Galbenul și albul, simboluri ale aurului și argintului, erau folosite la compunerea

stemelor, la brodarea imaginilor de sfinți. Dintre ele cel mai răspândit era galbenul-auriu. Pe drapelele moldovenești era prezentă constant stema Moldovei: un cap de bour, însoțit de figurile stilizate ale soarelui și lunii pe de lături și de o stea cu cinci raze între coarnele bourului (pe drapelul din 1807 stema era încadrată în coroană de stejar). Pe cealaltă parte a drapelului erau brodate chipuri ale sfinților, de obicei ale Sfântului Gheorghe în auriu, uneori cu elemente argintii, albastre, verzi. Pe drapelul lui Tudor Vladimirescu, conducătorul răscoalei țărănești din Muntenia de la 1821, la care au participat și moldoveni, se întâlnesc, artistic îmbinate, culorile roșu, galben și albastru.

Astfel, conform datelor istorice de până la începutul secolului al XIX-lea, în Moldova drapelul avea un câmp predominant de o singură culoare și o ornamentație de câteva culori. Câmpul roșu avea, de obicei, ornamentație galbenă, uneori și albastră. Câmpul albastru, dimpotrivă, era ornat cu roșu, galben, mai rar cu argintiu.

În anii 1832–1859 drapelul cu câmpul albastru-roșu (albastru în formă de cruce) avea ornamentație auriu-argintie. Acesta a fost ultimul drapel oficial al Principatului Moldovei adoptat în perioada Regulamentului Organic.

În anul 1834, în urma solicitărilor domnului Alexandru Ghica, Poarta Otomană, prin firmanul său, a aprobat oștirii Țării Românești utilizarea drapelului tricolor cu fâșii dispuse orizontal, însă inegale: jumătatea superioară a suprafeței era roșie, iar partea inferioară era împărțită în mod egal între galben și albastru. Revoluția din 1848 a marcat o nouă etapă istorică în lupta pentru eliberarea națională și socială, în dezvoltarea conștiinței naționale a maselor populare din Principatele Dunărene. O expresie elocventă a acestei perioade a fost și adoptarea tricolorului.

Astfel în 1848 în Muntenia drapelul tricolor cu fâșii orizontale și inscripția „Dreptate, frăție,” cocardele și eșarfele tricolore devin un simbol al revoluției. Aceste simboluri erau purtate și propagate de revoluționarii moldoveni. Dintr-o relatare din 1857 a unui diplomat străin adresată ministerului de externe al Franței aflăm că în drum spre Iași el a fost întâmpinat la Bacău de către moldoveni cu panglici și brâuri tricolore naționale. Se poate afirma că tricolorul era purtat de participanții la manifestările populare. Sub drapelul tricolor s-a desfășurat lupta pentru unirea Principatelor.

Din 1859 tricolorul devine drapelul oficial al Principatelor Unite, al României.

Cât privește teritoriul dintre Prut și Nistru, anexat de Rusia țaristă în 1812, acesta nu putea să aibă steag. Dar din 1826, ca regiune aparte, iar apoi ca gubernie, a avut numai stemă. Pe stema gubernială, aprobată în 1878, apar culorile: albastru (azuriu), galben (auriu) și roșu.

Întrucât în anii 1856–1878 extremitatea sudică a Basarabiei (județele Bolgrad, Cahul și Ismail) făceau parte din componența Moldovei, iar mai apoi (din anul 1859) a Principatelor Unite, a României, tricolorul cu repartizarea verticală și egală a culorilor devine drapelul oficial al basarabenilor din această regiune.

Situația se schimbă radical, inclusiv în privința simbolurilor, după victoria revoluției burghezo-democratice din februarie 1917 din Rusia. Mișcarea de eliberare națională a moldovenilor de la răsărit de Prut se desfășoară sub stindardul tricolor. El flutură din luna aprilie 1917 la Chișinău, în satele basarabene în orașele Tiraspol, Odesa, Kiev, Sevastopol, unde se aflau soldați și studenți moldoveni. Deasupra sediului primului parlament al Basarabiei, Sfatul Țării, care la 2(15) decembrie 1917 proclamă

Republica Democratică Moldovenească, fâlfâia Tricolorul pe care albastrul, galbenul și roșul erau dispuse vertical.

Oamenii muncii din Basarabia au folosit în lupta lor pentru eliberarea socială și steagul roșu al revoluției. Sub acest steag au luptat mai ales soldații Frontului român pentru Puterea Sovietelor.

În anii 1924–1940 Drapelul de stat pentru Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească a fost cel al Ucrainei Sovietice.

În ianuarie 1941 sesiunea Sovietului Suprem al RSSM a adoptat Constituția RSSM, conform căreia Steagul de stat al RSSM reprezenta o pânză de culoare roșie cu secera și ciocanul și cu literele aurii „RSSM” în colțul de sus în stânga. Acesta a fost Drapelul de stat al RSSM din 1941 până în aprilie 1952.

În același timp, conform indicațiilor Prezidiului Sovietului Suprem al URSS de la 20 ianuarie 1947, în republică începuse munca de cercetare și de elaborare a noului proiect al drapelului RSSM. Comisia respectivă a propus un proiect de drapel în 3 culori (roșu, verde și galben), dar organele de decizie l-au ignorat. În aprilie 1952 sesiunea Sovietului Suprem al RSS Moldovenești a adoptat drapelul bicolor (roșu și verde) al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Articolul din Constituția RSSM cu privire la drapel a fost formulat precum urmează: „Steagul de stat al RSSM reprezintă o pânză de culoare roșie și verde având în colțul de sus din stânga, la o depărtare de 1/5 a lungimii pânzei steagului, imaginea secerii și ciocanului de aur și de deasupra lor o stea cu cinci colțuri de măsură mai mică, încadrată într-un chenar auriu.” Deci e vorba de introducere prin metode voluntariste a bicolorului roșu-verde. Părțile componente ale drapelului nu au fost stabilite pe baza tradițiilor steagului poporului moldovenesc.

În perioada restructurării steagului tricolor a apărut din nou în orașele și satele Moldovei Sovietice. Culoarea albastră simbolizează cerul senin, pacea, viața suverană, fără războaie; culoarea galbenă simbolizează recoltele bogate ale lanurilor de grâu și păpușoi, ce se coc sub razele soarelui sudic; culoarea roșie este simbolul revoluționar al societății noi, al mișcării înainte pe calea păcii, democrației și progresului social.

Drapelul tricolor simbolizează mișcarea pentru renașterea națională, revenirea la tradițiile istorice, năzuința spre suveranitate națională reală.

Pornind de la concluziile că:

- Tricolorul are o vechime considerabilă pe pământul Moldovei;
- universalitatea Tricolorului s-a manifestat în preocupările moldovenilor ca parte componentă a grupului etnic, est-romanice (vestimentație, țesături, covoare, miniatură, smalțuri, sfragistică, heraldică etc.) și în preferințele lor cromatice;
- pe steagul moldovenesc s-au reliefat concomitent și de timpuriu (la început mai puțin evident, apoi tot mai pronunțat) culorile albastru, galben și roșu;
- momentele de maxim atașament față de Tricolor coincid cu epocile revoluționare, când în lupta politică se afirmă cu o deosebită putere masele largi ale poporului moldovenesc;
- în prezent Tricolorul se identifică cu suveranitatea și independența națională a Statului Moldovenesc;
- drapelul tricolor nu contravine intereselor cetățenilor de naționalitate nemoldovenească care locuiesc în republică. Conținând elemente ale simbolicii general-revoluționare,

el va reflecta unitatea intereselor tuturor cetățenilor RSS Moldovenești, indiferent de apartenența lor națională.

Comisia consideră necesar să pregătească și să introducă modificări substanțiale în Constituția RSS Moldovenești privind Drapelul de stat și Stema de stat ale RSS Moldovenești.

Decretând Tricolorul, a stabili descrierea Drapelului de stat al republicii în următoarea redacție: „Drapelul de stat al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești – Tricolorul – reprezintă o pânză dreptunghiulară, formată din trei fâșii de dimensiuni egale, dispuse vertical în următoarea succesiune a culorilor de la hampă: albastru (azuriu), galben, roșu. În centru, pe fâșia de culoare galbenă este imprimată Stema de stat a RSS Moldovenești. Proporția dintre lățimea Stemei și lungimea drapelului este de 1:5, proporția dintre lățimea și lungimea drapelului – 1:2”.

Comisia consideră că Stema Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești trebuie să reflecte prin îmbinarea armonioasă a vechii simbolici cu elementele moderne (capul de bour stilizat cu o stea în cinci colțuri, soarele răsărind și o cunună din frunze de stejar); următoarele trăsături ale Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești: vechile tradiții ale statalității moldovenești, principiile democratice ale organizării de stat, egalitatea în drepturi, frăția și prietenia tuturor cetățenilor RSS Moldovenești, precum și particularitățile naturii, economiei și culturii ei.

În legătură cu aceasta comisia propune să fie anunțat un concurs pentru noua Stemă a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, luându-se în considerare tradițiile istorice și actualul nivel de dezvoltare al RSS Moldovenești.